

Yhteisömedia

Maarit Nermes

Yli

40 vuotta

kansalaisviestintää

Suomessakin

Maarit Nermes

Yhteisömedia

Yli 40 vuotta kansalaisviestintää Suomessakin

Nomerta Kustannus

Kannen kuvat: Helsingin lähiradio/Santtu Lindroos ja Mama FM

Kirjan kirjoittamista on tukenut Tiedonjulkistamisen neuvottelukunta.

Copyright © 2013 Maarit Nermes ja Nomerta Kustannus Oy

Nomerta Kustannus Oy

PL 219

20101 Turku

www.nomerta.net

ISBN: 978-952-7018-00-2

Painopaikka: Painosalama Oy, Turku 2013.

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

RESUMÉ

SUMMARY

ESIPUHE.....	1
--------------	---

JOHDANTO YHTEISÖMEDIAAN.....	4
------------------------------	---

1. YHTEISÖMEDIAN LYHYT HISTORIAKKI.....	20
---	----

1.1.Latinalainen Amerikka.....	21
--------------------------------	----

1.2.Pohjois-Amerikka.....	25
---------------------------	----

1.2.1.Yhdysvallat.....	25
------------------------	----

1.2.2.Kanada.....	27
-------------------	----

1.3. Eurooppa.....	29
--------------------	----

1.3.1. Länsi-Eurooppa.....	29
----------------------------	----

1.3.2. Pohjoismaat.....	42
-------------------------	----

1.3.3. Itä-Eurooppa.....	50
--------------------------	----

1.4. Aasia, Lähi-itä, Oseania ja Karibia.....	52
---	----

1.5. Afrikka.....	55
-------------------	----

2. YHTEISÖMEDIAN MERKITYS.....	64
--------------------------------	----

2.1. Ei- kaupallista journalismia.....	65
--	----

2.2. Koulutusyhteisö.....	67
---------------------------	----

2.3. Demokratian ja osallisuuden edistäjä.....	68
--	----

2.4. Median monimuotoisuuden mahdollistaja.....	69
---	----

2.5. Kulttuuri- ja kielivähemmistöjen kanava.....	70
---	----

2.6. Kehitysyhteistyön väline.....	72
------------------------------------	----

2.7. Ruohojuuritus julkista palvelua.....	73
---	----

3. YHTEISÖMEDIA SUOMESSA.....	75
-------------------------------	----

1. Yhteisömedian asema Suomessa.....	77
--------------------------------------	----

3.1.1. Lupapolitiikka.....	79
----------------------------	----

3.1.2. Yhteisömedian rahoitus.....	79
------------------------------------	----

3.2. Radiot.....	82
------------------	----

3.2.1. Helsingin lähiradio.....	84
---------------------------------	----

3.2.2. Radio Pro.....	86
-----------------------	----

3.2.3. Radio Robin. Hood.....	87
-------------------------------	----

3.2.4. Radio Moreeni.....	89
---------------------------	----

3.2.5. Radio Inari.....	91
-------------------------	----

3.3. Televisiot.....	91
----------------------	----

3.3.1. Aate / OtaTV – OUBS.....	93
---------------------------------	----

3.3.2. Bygde TV Munsala.....	96
3.3.3. TV Borgå.....	96
3.3.4. Ekenäs TV.....	97
3.3.5. Jakobstad TV Pietasaari , JTVP.....	97
3.3.6. Karis TV – Karjaan TV.....	98
3.3.7. KRS-TV.....	98
3.3.8. Kasvisio-Kasvision, SKS-TV.....	99
3.3.9. Kärklax Lokal-TV.....	99
3.3.10. Lappfors Byaråd Lappfors När-TV.....	99
3.3.11. Larsmo När-TV.....	100
3.3.12. Malax TV.....	100
3.3.13. Nykarleby Lokal-TV.....	101
3.3.14. Närpes När-TV.....	103
3.3.15. Pargas Lokal-TV.....	104
3.3.16. Pedersöre lokal-TV.....	104
3.3.17. Kållby När-TV.....	105
3.3.18. Petalax – Bergö Lokal-TV.....	105
3.3.19. Solf Lokal-TV.....	106
3.3.20. Sundom Lokal-TV.....	106
3.3.21. Terjärv TV.....	107
3.3.22. Wör TV.....	108
3.3.23. Årvas TV.....	109
3.3.24. Maxmo-Tottesund Lokal-TV.....	109
3.3.25. Skärgårdskanalen – Saaristokanava ja Saaristo-TV.....	110
3.3.26. Stadi-TV.....	111
3.4. Nettimediat.....	113
3.4.1. Indymedia – Vaikuttava tietotoimisto.....	113
3.4.2. M2HZ ja Kotomedia.....	114
3.4.3. Wanda Web TV – Vantaan netti-TV.....	114
3.4.4. Podcastit.tv	114
3.4.5. Muita Podcasttoimijoita.....	116
3.4.6. Kainuu.tv.....	116
3.4.7. Mediaoppilaitosten opiskelijanettimedioita...116	
4. YHTEISÖMEDIAN TULEVAISUUS.....	118
4.1. Yhteisömedia, yhteisöllinen media ja sosiaalinen media.....	119
4.2. EU:n tunnustus yhteisömedialle.....	122
5. POHDINTAA SUOMEN TILANTEESTA.....	125
 VIITTEET.....	128
LÄHTEET.....	138
LIITTEET.....	145

TIIVISTELMÄ

Yhteisömedia (engl. community media) syntyi nykyisessä muodossaan toisen maailmansodan jälkeen Etelä- ja Pohjois-Amerikassa ja sen tavoitteena on ollut palvella valtamediassa sivutettuja ryhmiä. Yhteistä monimuotoiselle yhteisömedialle on amatöörien sisällöntuotanto, yleishyödyllinen toiminta, yhteisöjen osallisuus ja paikallisten kielten suosiminen. Kansalaismediat toimivat yleensä koulutusorganisaationa, kulttuuristen sisältöjen tuottajana, yhteisöjä aktivoivina vastamediaa haastavina viestiminä sekä demokratian edistäjinä. Kolmannen sektorin media on mm. YK:n Kulttuuri- ja tiedejärjestön UNESCO:n, Maailmanpankin ja Euroopan unionin tunnustama.

Maailmalla yhteisöradioita, yhteisötelevisioita ja nykyisin yhä enemmän nettimedioita on joka maanosassa. Kehittyvissä maissa erityisesti radio on ollut merkittävä epäedullisessa asemassa olevien ryhmien kouluttamisen ja valtaistaisamisen (engl. empowerment) edistäjä.

Alan media on tunnustettu lainsäädännöllisesti kolmannen sektorin joukkoviestimiksi julkisen palvelun ja yksityisen median välillä Pohjois-Amerikassa ja monissa Etelä-Amerikan maissa – Euroopassa pääasiassa läntisessä Euroopassa. Yhä useammassa Afrikan ja Aasian valtiossa, kuten Etelä-Afrikassa ja Intiassa kansalaisviestimet on laillistettu. Monissa maissa, erityisesti Euroopassa, mutta myös mm. Afrikassa, yhteisömedialle myönnetään omaa julkista tukea.

Suomi kuuluu Eestin, Romanian, Kreikan, Tsekin ja Slovakian kanssa niihin EU-maihin, joissa yleishyödyllistä yhteisömediaa ei ole tunnustettu. Tästä huolimatta Suomessa on toiminut lähitelevisioita jo neljänkymmenen ja yhteisöradioita liki kahdenkymmenenviiden vuoden ajan. Maassa toimii tällä hetkellä viisi yhteisöradioita parikymmentä ei-kaupallista paikallistelevisiota ja muutamia nettimedioita sekä joitakin rajoitetuilla radioluvilla toimivia yhteisöradiohankkeita. Kansalaisviestimet hankkivat rahoituksensa eri lähteistä: myymällä tai vuokraamalla, studio- ja lähetyssaikaa, vapaaehtoisella katselija- ja kuuntelijamaksulla, tuottamalla, kopioimalla tai muuntamalla videoita, joulu- uuden vuoden tai vapputerveisin sekä julkisilla hankeavustuksilla. Oppilaitosten tai kuntien yhteydessä olevat ei-kaupalliset mediat ovat vahvimmin julkisen rahoituksen piirissä.

Suomen erikoisuus ovat olleet pääasiassa Pohjanmaalla toimivat suomenruotsalaiset lähitelevisiot, jotka lähtivät usein liikkeelle jo 1970-luvulla tarpeesta saada Ruotsin televisio näkymään paremmin, mitä edistettiin kaapeliosuuskunnilla ja satelliittisignaalin muuntamisella kaapeliverkoon sopivaksi. Samalla saatiin lähetyshalusta omallekin näköradiolle.

Opetus- ja kulttuuriministeriö jakaa vuosittain yli miljoona euroa kulttuuri- ja mielipidelehtitukea. Suomessa painetun sanan asema on ollut aina vahva ja sitä tuetaan monin eri tavoin. Sen sijaan sähköisestä mediasta vastaava liikenne- ja viestintäministeriö on myöntänyt nykyisin yhteensä 100 000 euron vuosittaisen "viestintäyhteisöjen toimintatuen" pääasiassa suurille sosiaali- ja terveysalan järjestöille. Ministeriön edustajan mukaan kiinnostusta yhteisömediaan ei Suomessa ole.

Euroopan parlamentti hyväksyi vuonna 2008 julkilausuman, jossa kehoitettiin jäsenmaita määrittelemään mediaissa yhteisömedia ja luomaan tukijärjestelmän kansalaisviestimille. EU:n komissio puolestaan tuki vahvasti kolmannen sektorin mediaa kannanotossaan vuonna 2009. Tästä huolimatta Suomessa jo 40 vuotta toiminutta yhteisömediaa ei ole laillisesti tunnustettu, eikä sille ole luotu omaa mielipide- ja kulttuurilehtituen kaltaista tukijärjestelmää.

RESUMÉ

Närmedia (eng. community media) uppstod i sin nuvarande form efter andra världskriget i Syd- och Nordamerika och dess mål har varit att betjäna grupper som åsidosatts i mainstream media (de traditionella medierna). Gemensamt för den mångfaldiga närmedian är att amatörer producerar innehållet, att det är allmännyttig verksamhet, att olika samsfundsgrupper medverkar och att man gynnar lokala språk. Medborgarmedierna fungerar i allmänhet som utbildningsorganisationer, producenter av kulturellt innehåll, som aktiverare och kommunikatörer för samsfunden och kontramedian samt som demokratibefrämjare.

Den tredje sektorns media erkänns av bl.a. FN:s kultur och vetenskap-organisation UNESCO, av Världsbanken och av Europeiska unionen.

Det finns närradio, närtelevision och nuförtiden allt mer nätmedier i alla världsdelar. I utvecklingsländerna har speciellt radion främjat, skolat och bemyndigat grupper i ofördelaktig ställning.

Branschens media har erkänts legislativt som den tredje sektorns masskommunikationsmedel mellan den offentliga och privata sektorn i Nordamerika och många Sydamerikanska länder – i Europa huvudsakligen i Västeuropa. I allt flera stater i Afrika och Asien, samt Sydafrika och Indien har samsfundsmedierna legaliserats. I många länder, speciellt i Europa, men även i bl.a. Afrika får medborgarmedierna egna offentliga bidrag.

Finland hör, tillsammans med Estland, Rumänien, Grekland, Tjeckien och Slovakien till de EU-länder där den allmännyttiga närmedian inte har erkänts. Detta trots att närtelevisionen i Finland har fungerat redan i fyrtio år och närradion i närmare tjugofem år.

I Finland fungerar för tillfället fem närradior, ett tjugotal icke-kommersiella lokaltelevisioner och några nätmedier samt några radioprojekt med begränsade radiotillstånd.

Närmedierna skaffar sig finansiering ur olika källor: genom att sälja eller hyra ut studio- och sändningstid, genom frivilliga tittar- och lysnaravgifter, genom att producera, kopiera eller transformera videon, genom jul-, nyårs eller valborgshälsningar samt genom offentliga projektbidrag. Den icke-kommersiella media som fungerar i samband med läroanstalter eller kommuner får mest understöd ur den offentliga budgeten.

Finlands specialitet har i huvudsak varit den finlandssvenska närtelevisionsverksamheten i Österbotten, som ofta inleddes redan ur 1970-talets behov av att få Sveriges television att synas bättre, vilket befrämjades via kabelandelslag och genom att anpassa satellitsignalen till kabelnätet. På samma gång fick man en sändningbas för den egna televisionen.

Utbildnings- och kulturministeriet delar årligen ut över en miljon euro

i kultur- och opinionstidningsunderstöd. I Finland har det tryckta ordets ställning alltid varit stark och den stöds på många olika sätt. Däremot har trafik- och kommunikationsministeriet, som ansvarar för den elektroniska median, i allmänhet beviljat det nuvarande årligen sammanlagt 100 000 euro omfattande "verksamhetsbidraget för kommunikationssamfund" huvudsakligen till stora organisationer inom social- och hälsosektorn.

Enligt ministeriets representant finns det i Finland inget intresse för närmedia.

EU-parlamentet godkände år 2008 en deklaration i vilken man uppmanade medlemsländerna att i medialagen definiera närmedia och skapa ett bidragssystem för medborgarkommunikation. EU kommissionen för sin del understödde starkt den tredje sektorns media i sitt ställningstagande år 2009. Trots detta erkänns i Finland inte legislativt den närmedia som redan har fungerat i fyrtio år och det har inte för denna media skapats ett eget bidragssystem i likhet med opinions- och kulturtidningsbidraget.

SUMMARY

Community media in its present form developed after Second World War in South and North America as a means of serving marginalized communities, which were excluded from the mainstream media. Common features for the diverse community media are content production by amateurs, non-profit activities, participation of communities and the prioritization of local languages. As well as counter-media stations for mainstream media, community media organizations have a role as educators of NGOs, cultural producers, community activators and democracy promoters. This third sector media has been recognized, among others, by the UN cultural and scientific organization UNESCO, World Bank and the European Union.

There are community radios, community televisions and an increasing number of Internet media in each and every corner of the world. Particularly in the third world, radio has remarkably contributed to the training and empowerment of underprivileged groups.

This media industry has been legally recognized as third sector media between public services and commercial media in North America and several Southern American countries – in Europe, mainly in the Western part of the continent. However, there is a growing interest in community media in Africa and Asia, where it has been legalized e.g. in India and South Africa. In several countries, particularly in Europe, but also e.g. in Africa, there are specific public funding mechanisms for community media.

Finland, together with Estonia, Romania, Greece, Czech Republic and Slovakia, forms a minority of EU member states which have not legalized community media. In spite of this, there have been active non-profit local television stations for forty years and community radios for almost twenty-five years. Nowadays, there are five citizen radios and around twenty community television stations, some Internet media and a few radio initiatives with restricted radio licenses. Non-profit media raises funding from several sources: selling or renting studio and air time, voluntary watching and listening fees, producing, copying and converting videos, Christmas, New Year and 1st of May greetings, and public project funding. Community stations linked with communes or educational institutions are strongly dependent on public funding.

One particularity of the Finnish community media is the Swedish speaking^a local television stations mainly in Ostrobothnia, a region across from the Swedish Eastern coast.¹ Interest in community television in Ost-

a The Swedish-speaking language and cultural group is an old Finnish minority, mainly living in the coastal area across from Sweden, as well as in the Helsinki and Uusimaa region. There are around 300 000 Finland-Swedish in Finland (around 5 % of the population).

robothnia arose already in the 1970's, when there were technical difficulties in watching the Swedish television because of the weakness of the signal. The situation was improved by the building of cable co-operatives in communities and the conversion of the satellite signal suitable for the cable network. This also gave villages a television broadcast platform of their own.

The Finnish Ministry of Education and Culture allocates more than a million Euros per annum for alternative culture magazines. The print media has always had a strong social standing and it has been supported in several ways. However, the Ministry of Transport and Communication, responsible for electronic communication, grants so called 'support for communication communities' (nowadays 100 000 Euros annually), mainly for big social and health organizations. According to the representative of the Ministry, there is no interest for community media in Finland.

In 2008, the European Parliament approved a resolution, where member states were recommended to legalize community media and to set up a funding mechanism for non-profit citizen media. The third sector media also gained strong support in the statement given by the European Commission in 200. In spite of this, the Finnish community media, which has been an active part of civic society already for 40 years, has not been legalized nor granted an own support system similar to those of alternative cultural magazines.

JOHDANTO YHTEISÖMEDIAAN

Käsite yhteisömedia tuonee useimmille lukijoille mieleen nettimediat: Facebook, Twitter, blogit, chatit, keskustelupalstat... Yhteisömedia on luokiteltu yleisesti ottaen usein Suomessa nettimediaksi ja nimenomaisesti mediaksi markkinointimielessä.¹ Englannin kielessä *community media*, yhteisömedia ei yleensä tarkoita sosiaalista mediaa, vaan yhteisöradioita ja -televisioita sekä nettijulkaisuja, joiden sisällöt ovat journalistisia – eivät markkinointia tai kahvipöytäkeskusteluja tai paljastelupäiväkirjoja. Media tarkoittaa yhä useammin markkinointivälinettä, ja sanoista joukkotiedotus ja tiedotusväline on pääosin luovuttu. Kaupallisen materiaalin ja tietosisältöjen raja on entisestään hämärtynyt verkkomaailmassa, osin sosiaalisen median vuoksi. Tässä kirjassa yhteisömedia ei tarkoita sosiaalista mediaa, vaan vaihtoehtoja, ei-kaupallista viestintää journalistin periaattein. Kirjassa käytetään rinnakkain käsitteitä yhteisömedia, kansalaismedia, lähimedia ja ei-kaupallinen media tarkoittamassa nimenomaan *community mediaa*, yhteisömedia-merkityksessä, jos käsitteitä ei ole erikseen toisin määritelty.

Yhteisömedia on Suomessa huonosti tunnettu, vaikka maassa on toiminut jo 40 vuotta lähitelevisioita ja yli 20 vuotta yhteisöradioita, ei-kaupallisia paikallisradioita. Kyse on kolmannen sektorin journalistisesta viestinnästä, jota tekevät pääosin tavalliset kansalaiset yleensä vapaaehtoistyönä. Se on ei-kaupallista kuten julkinen palvelu – Suomessa YLE – mutta yksityistä kuten kaupalliset radiot tai televisiot. Se poikkeaa näistä molemmista siinä, että ei-ammattilaisilla on mahdollisuus suoraan ilman esimerkiksi mielipidepalstojen portinvartijoita saada viestinsä kuuluville. Yhteisömedian kansalaisjournalistit kuitenkin noudattavat journalistin ohjeita – mitä sosiaalisen median toimijat eivät yleensä tee.

Yhteisömedian tarkka määrittelemineen on hieman hankalaa, koska se on hyvin monimuotoista myös eri maiden perinteiden vuoksi. Pohjois- ja Etelä-Amerikassa, Oseaniassa, Afrikassa ja Aasiassa käytetään yleisesti nimitystä yhteisöradio (eng. *community radio*, esp./port. *rádio comunitária*) Ranskassa, Saksassa, Itävallassa ja Italiassa puhutaan myös vapaasta radiosta (ransk. *radio libre*, saks. *freies radio*, it. *radio libero*). Pohjoismaissa puhutaan yleisesti lähiradiosta (ruots. *närradio*), mutta Tanskassa ja Hollannissa paikallisradio tarkoittaa nimenomaan ei-kaupallista radiota, toisin kuin esimerkiksi Suomessa. *Open channel*, avoin kanava, edustaa puolestaan yhteisömediamuotoa, jossa jokin organisaatio, yhdistys tai julkisen palvelun yhtiö lähettää kansalaisten tuottamia radio- ja TV-ohjelmia. Esimerkiksi Saksassa toimii julkisen palvelun alueellisten yhtiöiden *Offener Kanal*, jotka lähettävät saksalaisten mediasisältöjä – sekä radio että televisio-ohjelmia. Ruotsissa avoimen kanavan (ruots. *öppen kanal*) rakenne on viety pisimmälle, siellä lähiradioyhdistykset ja avoimen ka

navan televisioyhdistyksen hallinnoivat radio- ja näkörüadiotaajuuksia, ja ohjelmien tuottajiksi hyväksytyt järjestöt toimittavat ohjelmia. Kansankodissa pidetään niin tiukasti kiinni lähiperiaatteesta, että esimerkiksi Göteborgin somaliyhdistyksen toimittamaa ohjelmaa ei saa lähettää Tukholman lähiradiossa tai -televisiossa. Lähi- tai kansalaismediasta puhutaan englanniksi myös *Public Access* -käsitteellä, julkisesta mediaan pääsystä, kansalaisten tiedotusvälineisiin osallistumisesta tai avoimesta mediaan pääsystä. *Public Access*- ja *Open Access* -käsitteillä tarkoitetaan myös avointa hallinnon, tutkimuslaitosten ja tutkijoiden tai muiden organisaatioiden tietokantoihin ja asiakirjoihin pääsyä.

Yhteisömedian yhteisöt voivat olla paikallisia, mutta yhä useammin mahdollisesti globaaleja netin kautta. Esimerkiksi turkulainen *Radio Robin Hood* lähettää YK-radion ohjelmia englanniksi ja ranskaksi ja yhdysvaltaista rauhan- ja demokratiakysymyksiin keskittyvää ohjelmaa *Democracy Now!*-radio-ohjelmaa englanniksi. Tukholman seudun lähitelevisio lähettää puolestaan euoparlamentin kokoukset suorina.

Tanskalaisen mediatutkimuksen apulaisprofessorin *Per Jauertin* mukaan demokratia on olennainen osa yhteisömediaa: se on osa sekä mediakentän demokratisoitumista että yhteiskunnan kansanvallan edistämistä. Nykyisin pääosin median kautta välittyvä poliittinen toiminta edellyttää monimuotoisia viestintälähteitä.² EU:nkin lanseeraama aktiivinen kansalaisuus voidaan ymmärtää uusliberalistisessa yhteiskunnassa myös painostuksena, pakkona ottaa vastuuta, olla aktiivinen sopivalla tavalla ja ehdottaa ratkaisuja. Deliberalistisen, osallistuvan demokratian näkökulmasta aktiivinen kansalaisuus tarkoittaa mahdollisuuksien luomista, täysivaltaistavaa (engl. empowerment) prosessia, jossa ainakin osalle kansalaisista tulee tilaisuuksia oikeasti osallistua poliittisiin prosesseihin. Tanskassa yli 20 vuotta jaettu julkinen tuki yhteisömedialle ei ole ohjannut sisältöjä, koska avustukset annetaan kaikille yhteisömediatoimijoille, eikä avustuksissa määritellä mihin rahat pitää tarkalleen ottaen käyttää – teknisesti ja sisällöllisesti mahdollisimman hyvänlaatuisia tuotoksia tietenkin toivotaan. Avustus ei ole myöskään heikentänyt julkisen palvelun rahoitusta.³

Taulukko 1. Yhteisömedia EU:ssa 2007.

	Radio	TV	Radio	TV	Radio	TV	Mainosrajoitus
EU-maa	Yhteisömedia määrä		Yhteisömedia laissa		Julkinen	taloudellinen tuk	% liikevaihdosta
Alankomaat	264	123	kyllä	kyllä	kansallinen	kansallinen	ei tietoa
Belgia	ei tietoa	ei tietoa	kyllä	ei	ei	ei	ei tietoa
Eesti	2	0	ei	ei	ei	ei	ei
Espanja	100	6	ei	ei	ei	ei	ei
Irlanti	21	3	kyllä	kyllä	kansallinen	kansallinen	kyllä 50 %
Iso-Britannia	633	3	kyllä	ei	kansallinen	ei	kyllä 50 %
Italia	ei tietoa	ei tietoa	kyllä	kyllä	alueellinen	ei	kyllä
Itävalta	15	2	ei	ei	alueellinen	ei	ei tietoa
Kreikka	0	0	ei	ei	ei	ei	ei
Malta	38	ei tietoa	kyllä	ei	ei	ei	ei
Portugali	100	ei tietoa	kyllä	ei	ei	ei	ei
Puola	100	10	ei	ei	ei	ei	ei tietoa
Ranska	683	ei tietoa	kyllä	kyllä	kansallinen	ei	kyllä 20 %
Romania	2	0	ei	ei	ei	ei	ei
Ruotsi	865	30	kyllä	kyllä	ei	ei	kyllä TV
Saksa	75	60	kyllä	kyllä	alueellinen	alueellinen	ei
Slovakia	0	2	ei	ei	ei	ei tietoa	ei
Slovenia	3	ei tietoa	kyllä	ei tietoa	kansallinen	ei tietoa	kyllä
Suomi	5	ei tietoa	ei	ei	ei	ei	ei
Tanska	159	110	kyllä	kyllä	kansallinen	kansallinen	kyllä
Tsekki	3	0	ei	ei	ei tietoa	ei tietoa	ei
Unkari	100	ei tietoa	kyllä	ei	kansallinen	ei tietoa	kyllä

1.YHTEISÖMEDIAN LYHYT HISTORIIKKI

Yhteisömedia-aktiivisuus alkoi nykyisessä muodossaan vaihtoehtoisena radiotoimintana Pohjois- ja Etelä-Amerikassa. Ei-kaupallinen lähieetteri on vieläkin vanhin ja levinnein kansalaisviestimien muoto, nykyisin yli sadassa maassa.²⁸ Etelä-Amerikassa jo 1940-luvulta lähtien perustettiin pieniä ja hyvin paikallisia radioita vastapainona valtion monopolisoimalle valtamedialle. Siellä yhteisöradiot ovat edelleenkin yleisiä ja ne palvelevat useimmiten alkuperäiskansoja, työläisiä ja naisia sekä kaupungeissa että maaseudulla. Pohjois-Amerikassa ei-kaupalliset paikallisradiot aloittivat toimintansa jo toisen maailmansodan jälkeen. Ala on kukoistanut Yhdysvaltojen lisäksi Kanadassa, jossa toimivat niin syrjäseutujen pikkuradiot kuin suurten kaupunkien isot osuuskunnat, kuten Vancouverin Community Radio Co-op.

Euroopassa sekä kaupalliset että ei-kaupalliset piraattiradiot lähettivät ohjelmiaan Pohjanmerellä ja Brittein saarilla 1960-luvulta alkaen. Varsinaisesti yhteisöradiotoiminta alkoi 1970–80-luvulta alkaen erityisesti Saksassa, Ranskassa, Italiassa, Hollannissa ja Tanskassa. Myöhemmin tulivat yhteisötelevisiot ja nettiyhteyksien parannuttua myös nettiradiot ja nettitelevisiot.

Suomeen yhteisömedia rantautui Ruotsin kautta suomenruotsalaiselle Pohjanmaalle, kun siellä haluttiin nähdä paremmin Ruotsin television ohjelmia ja tuottaa paikallista ruotsinkielistä sisältöä mm. kunnanvaltuuston kokouksista ja kulttuuritapahtumista.

1990-luvulla kansalaismedia, erityisesti yhteisöradio levisi myös Afrikkaan ja Aasiaan. Radio on ollut ja on globaalisti merkittävä väline, koska tuotanto on suhteellisen edullista, kuuluvuusalueella voi asua kymmeniä miljoonia ihmisiä, radiovastaanottimet ovat edullisia ja toimivat myös pattereilla, ilman sähköä. Radio on tarjonnut luku- ja kirjoitustaidottomillekin mahdollisuuden päästä joukkoviestinnän piiriin ja tuottamaan itse omaa julkisuutta. Yhteisöradiossa voidaan lähettää ohjelmaa useilla paikallisilla kielillä. Myös Maailmanpankki on tunnustanut yhteisömedian merkityksen kehityksen, demokratian ja koulutuksen edistäjänä.²⁸ YK:n tiede- ja kulttuurijärjestö UNESCO on tukenut jo 1980-luvulta lähtien koulutuksellisten yhteisöradioiden perustamista ja toimintaa Afrikassa, Latinalaisessa Amerikassa ja Aasiassa.

Kanadan Montrealissa päämajaansa pitävä Maailman yhteisöradioliitto AMARC perustettiin vuonna 1983 ja Euroopan yhteisömediaa edustava Community Media Forum Europe, CMFE syntyi vuonna 2006. AMARC:lla myös alueellisia organisaatioita, kuten AMARC-Africa ja AMARC-Europe. CMFE:n jäsenet ovat pääasiassa kansallisia yhteisömediajärjestöjä. Suomesta jäseniä ovat Suomen yhteisöradioliitto ry ja suomenruotsalaisten lähitelevisioiden liitto, Förbundet Finlandssvensk Lokal-TV rf.

taanottoapulaisina, uutisreporttereina, musiikkiohjelmien tekijöinä, äänitarkkailijoina, ohjelmien juontajina tai toimittajina, graafisina tai web-suunnittelijoina, puhelinvastaajina, autonkuljettajina, erilaisten tapahtuminen järjestelijöinä ja avustajina, markkinoijina, teknikkoina, projekteissa, yhteisön lautakunnassa (*Community Advisory Board*), siivoajina, jätteiden kierrätyksessä, tietojen tallennuksessa, promoottoreina ja rakennuksen kunnossapidossa.⁵⁶ WORT-FM:n tulot olivat vuonna 2011 yli 600 000 dollaria, joista 70% (yli 400.000 \$) saatiin 3 600:lta kuuntelijasponsorilta vapaaehtoisin kuuntelijamaksuin ja lahjoituksin. Julkisen palvelun tuki, Yhdysvaltain kongressin *Corporation for Public Broadcasting*, CPB-organisaatiolta oli noin 65 000 dollaria (noin 9 % budjetista), maksulliset ohjelmat tuottivat noin 40 000 ja erityiset varainhankintakampanjat noin 50 000 dollaria.⁵⁷ Lisäksi radio myy T-paitoja, julkisteita ja tarroja.

1.2.2.Kanada

Kanada kuuluu niihin maihin, joissa yhteisöradiolupia on myönnetty 1970-luvulta lähtien. Epäkaupalliset/yhteisöradioluvat on jaettu neljään kategoriaan:

1. Yhteisöradio (engl. community radio)
2. Opiskelijakampusradio (engl. campus radio)
3. Alkuperäiskansa/intiaaniradio (eng. native radio)
4. Etninen radio (engl. ethnic radio)

2000-luvun alussa alkuperäiskansaradioita oli yli 100, opiskelijaradioita 40 ja etnisiä radioita muutamia sekä varsinaisia yhteisöradioita 65.⁵⁸ Yhteisöradioiksi luokitelluista noin puolet sijaitsee kielipoliittisista syistä ranskankielisessä Québecin osavaltiossa. Englanninkielisiä yhteisöradioita on vain 10.⁵⁹ Kampusradioiden pitää olla toisen asteen oppilaitoksiin liittyvien ei-kaupallisten organisaatioiden hallinnoimia. Suurin osa opiskelijaradioista sijaitsee Kanadan englanninkielisellä alueella. Opiskelijaradioiden tehtävänä on tuottaa vaihtoehtoja ja olemassa olevaa tarjontaa täydentävää ohjelmaa, kuten sellaista musiikkia, joita valtavirran radioissa ei kuulla. Alkuperäiskansaeetterit ovat puolestaan olleet Kanadan julkisen palvelun, CRTC:n erityisessä suojeluksessa jo 1960-luvulta lähtien, ja monet niistä sijaitsevat todella harvaan asutuilla ja kaukaisilla seuduilla. Radioiden tavoitteena on myös pyrkiä säilyttämään intiaanikielet. Etniset radiot on puolestaan määritelty siten, että ne lähettävät ohjelmaa muilla kuin maan virallisilla kielillä, mutta ranskan- ja englanninkielinen ohjelmisto on mahdollista niiden etnisten ryhmien osalta, joiden alkuperäisissä ne ovat virallisia kieliä.⁶⁰

Kuuluisin Kanadan yhteisöradioista lienee miljoonakaupunki Vancouverin osuuskuntaradio, *Vancouver Co-op Radio*, joka aloitti lähetyksensä

tuki sekä toimintamenoihin että ohjelmatuotantoon antaa yhteisömedialle tietyn taloudellisen turvan ja samalla kannustaa tekemään hyviä ohjelmia.

Tanskan yleinen yhteisömedia kansanasialla¹²¹

Yhteisömedia (engl. community media) on Suomessa melko tuntematonta, mutta Tanskassa se on kukoistanut jo yli 40 vuotta. Tällä hetkellä Tanskan maalla toimii 198 ei-kaupallista paikallisradiota ja 153 ei-kaupallista paikallisteleviointia. Suomessa ohjelmaansa lähettää 6 yhteisöradiota ja 24 yhteisötelevisioksi luokiteltavaa paikallisteleviointia, pääosin ruotsinkielisellä Pohjanmaalla. Toisin kuin koto-Suomessa, Tanskassa radiona ja televisiona pidetään jokaista toimiluvan saanutta, vaikka useat toimijat jakavatkin yhden paikallisen taajuuden hieman samaan tapaan kuin Helsingin lähiradion 100,3 MHz:n taajuuden kolme toimiluvan haltijaa. Juuttien 198 yhteisöradiota toimii viidelläkymmenellä eri taajuudella eli kanavalla, jotka on varattu ei-kaupallista toimintaa varten.

Tanskalaisten poliitikkojen ajatuksena on ollut edistää demokratiaa, erityisesti paikallistasolla, ja siksi luotiin 1970- ja 1980-luvuilla ei-kaupallisten paikalliskeskusteluiden ja -televisioiden verkosto. Mediaa ja demokratiaa tutkineen Århusin yliopiston apulaisprofessorin Per Jauertin mukaan yhteisömedian perustamisesta ei ollut oikeastaan mitään painetta ruohonjuuritasolta. Kansalaismedia on monenlaisten ryhmien viestintäväline, ja sillä on edelleen Tanskassa laaja poliittinen tuki. Perinteisesti ei-kaupallinen lähimedia on palvellut maahanmuuttajia, (ala)kulttuuriryhmiä, seksuaalisia vähemmistöjä, vammaisryhmiä, senioreita, naisia, nuoria sekä ammattiyhdistys- ja ympäristöliikettä. Kööpenhaminalaisen *Christiania-TV:n* edustaja Dorte Andersen sanoo, että he halusivat luoda omaa julkisuuttaan vapaakaupungin pienyritys- ja kulttuuritoiminnasta, koska valtamediassa Christiania esiintyy vain ongelmakeskittienä.

Pohjoismaisen mallin mukaan kansalaistoimintaa tuetaan julkisin varoin. Tanskan kulttuuriministeriö rahoittaa ei-kaupallisia paikalliskeskusteluita ja -televisioita vuosittain noin 50 miljoonalla Tanskan kruunulla eli 7 miljoonalla eurolla. Myös kunnat tukevat yhteisömediaa. Esimerkiksi 240 000 asukkaan Århusissa on *Mediehus*, mediatalo, jossa toimii kaksi kunnan omaa radiota ja yksi televisio sekä päätoimittaja *Rui Monteiron* ohjaamat maahanmuuttaja-TV, *In vandrertv*, nuorten ja lasten TV, *BUT* sekä monikulttuurinen ja -kielinen *Radio Bazaar*. Monteiron mukaan taloudellisen avun ehtona on vain julkinen mediaanpääsypalvelu (Public Access Service) vastapainona julkiselle palvelulle (Public Service). *Public Access Service* tarkoittaa sitä, että erilaisten ryhmät ja ihmiset voivat tulla radioon tai televisioon tekemään omaa ohjelmaansa. Seuraavaksi päätoimittaja aikoo lanseerata BUT-televisiion rap-uutiset.

Apulaisprofessori Per Jauertin mielestä julkinen tuki on lisännyt ohjelmien taasoja, kun radioissa ja televisioissa on mahdollisuus kouluttaa vapaaehtoisia työntekijöitä. "Yhteisömedialla on merkitystä demokratian ja median moni-

muotoisuuden kannalta, mutta on myös monia pieniä radioita, joita kuuntelee vain ohjelmatekijät itse”, toteaa Jauert. Kun kysyn, miksi hän uskoo yhteisömedian olleen niin suuri menestys Tanskassa, mutta ei Suomessa, *Jauert* mainitsee Suomessa vallinneen erilaisen kulttuurin ja lisää, että Suomessa on suuntauduttu hyvin kaupallisesti. Tanskassa asuva portugalilainen päätoimittaja ja Euroopan Yhteisömediafoorumin, Community Media Forum European hallituksen jäsen Rui Monteiro on suorasukaisempi: “Katsokaa lähimenneisyyttänne, se ei ole ollut kovin demokraattista.”

Tanskan malli on siirrettävissä kaikkiin niihin maihin joissa kerätään televisio- ja mediamaksua tai julkisen palvelun veroa. Yhteisömedia-asiantuntija *Steve Buckley*n mukaan maihin, joissa lupamaksujärjestelmää ei ole, on melkoisen vaikeaa tuoda tämäntyyppistä, myös yhteisömediaa hyödyttävää järjestelmää. Tanskassa tukipolitiikka on toteutettu vaarantamatta julkisen palvelun rahoitusta.¹²⁷

Ruotsissa lähdettiin liikkeelle maalle tyypillisellä tavalla, jolloin ensin luotiin radion puolelle lähiradioyhdistykset (ruots. närradioförening) ja television puolelle avoimen kaupunkitelevision organisaatiot (ruots. öppna kanalen) ja sen jälkeen erilaiset järjestöt joutuvat hakemaan lähetyslupaa saadakseen ohjelmansa eetteriin. Kanavia hallitsevat lähetysorganisaatiot. Lähiradiotoiminta alkoi vuonna 1981 kolmen kruunun maassa.¹²⁸ Vuonna 2004 radio-ohjelmia tuotti 1 180 toimijaa, joiden mediasisällöt lähetettiin paikallisten lähiradioyhdistysten hallinnoimilta taajuuksilta. Lähiradioiden ohjelmantekijät ovat järjestöjä, vähemmistöjä, opiskelijoita, sivistysorganisaatioita ja poliittisia ryhmiä.¹²⁹ Varsinaisia radiokanavia on noin 150, jokaista kuntaa (yhteensä 290) varten on varattu yksi FM-taajuus ja suurimmissa kaupungeissa useampia, kuten Tukholmassa kuusi ja Göteborgissa neljä.¹³⁰

Monimuotoisimpia yhdistysradioita löytyy suurista ja keskisuurista kaupungeista. Esimerkiksi Göteborgin lähiradioyhdistyksen, *Göteborgs Närradioförening*, GNF:ssä ohjelmaa lähettää 100 järjestöä, *Radio Norrköpingistä* 24 yhdistystä ja *Lounais-Tukholman lähiradioyhdistyksen* taajuudella 30 toimijaa.¹³¹ Göteborgin lähiradiosta voi kuulla myös ruotsin-suomalaisten tuottamaa ohjelmaa.¹³² Myös poliittiset puolueet ovat innostuneet lähiradioista, esimerkiksi Suomen kokoomusta vastaavan *Moderat*-puolueen *Radio Moderat* kuuluu Örebrossa. Sosialidemokraattien *Radio A* Skånessa (Helsingborgissa, Malmössä, Trelleborgissa ja Ängelholmissa) ja *Radio S* Falköpingissä ja Lindköpingissä. Suurimmat puolueet olivat 2000-luvun alkupuolella kuitenkin kaikista aktiivisempia pienissä kunnissa.¹³³

33 000 asukkaan Markin kunnassa toimii vuonna 1987 lähetyksenä aloittanut *Radio Mark*, joka toimii kunnan kulttuuritoimeen sidoksissa

nen uudistettiin. Ensimmäisenä vuotena myönnettiin yhteensä noin 150 lupaa, joista noin 65 oli ei-kaupallista. Suurin osa yleishyödyllisistä radioista on Nepalin yhteisöradioyhdistyksen jäseniä. Ja ACORAB jatkaa lobbaamista medialakien uudistamiseksi ja yhteisöradion tunnustamisen vahvistamiseksi.¹⁷⁵

Thaimaassa Kampanja kansanmediareformin puolesta, *Campaign for Popular Media Reform*, CPMR on kansalaisyhteiskunnan järjestöjen, akateemikkojen ja media-ammattilaisten yhteenliittymä, joka toimii viestintä-uudistuksen puolesta. CPMR on vaikuttanut merkittävästi maan media-politiikkaan, erityisesti siihen, että taajuuksia varataan myös yhteisöradioille. Nykyisin 20 % FM-taajuuksista on varattu yhteisöradiopalveluille, mikä tarkoittaa Thaimaan kokoisessa maassa yli viittäsataa lähiradiota. Muutoksen taustalla on vuoden 1992 poliittinen kriisi, jolloin rauhalliset mielenosoitukset tukahdutettiin väkivalloin. Tästä seurasi myös joukkotiedotuksen vapauttamisvaatimuksia. Uudessa vuoden 1997 perustuslaissa vahvistetut ilmaisunvapaus ja tiedotusvälineiden riippumattomuusvaatimus antoivat pontta vaatimuksille. Vuoden 2000 telekommunikaatio- ja taajuuksia säätelevän lain mukaan viidesosa taajuuksista piti varata ei-kaupallisiin tarkoituksiin. Lakia ei kuitenkaan pantu täysin täytäntöön, koska ehdotettua itsenäistä median sääteleväviranomaisesta ei perustettu. Yhteisöradiot aloittivat toimintansa ilman varsinaista lupaa, pelkän lain perusteella, ja ne saivat hallituksen jälkikäteisen hyväksynnän vuonna 2005. Kolme vuotta myöhemmin uuden säännöksen mukaan tuli laittomaksi harjoittaa radiotoimintaa ilman lupaa. Tilapäisen säännöstelyn aikana vuodesta 2000 vuoteen 2008 noin 5 500 yhteisöradiota oli rekisteröitynyt kansalliselle telekommunikaatiokomissiolle saadakseen virallisen luvan. Poliittinen epävarmuus on vaikeuttanut yhteisöradioiden toimintaa, mutta maassa toimi edelleenkin useita tuhansia kansalaisetetteriä.¹⁷⁶

Indonesiassa, tsunamin vuonna 2004 murjomassa *Acehin* maakunnassa toimii *Aceh Nias Reconstruction Radio Network*, *ARRNet*-radioverkosto, joka koostuu neljästäkymmenestäkuudesta yhteisöradioista *Acehissa* ja *Pohjois-Sumatralla*. Radiot ovat keskittyneet katastrofin jälkeiseen toipumisen ja jälleenrakentamisen tukemiseen. Verkosto *ARRNet* luotiin viikko tsunamin jälkeen, ja siihen kuuluvat radiot, internet ja telekommunikaatiojärjestelmä yhteyden saamiseksi rannikko- ja maaseutuyhteisöihin. Ensimmäisiä hätäkutsuihin vastanneista olivat Indonesian aktiivisen yhteisöradiosektorin toimijat ja yhteisömedian tukijorganisaation *Combine*. *Acehin* media oli hyvin keskittynyt ja valvottu jo ennen tuhoisaa hyökyaalto-katastrofia, sillä maakunta on ollut sissiliikkeen vuoksi sotatila-aluetta. Tsunami tuhosi useita olemassa olevia radioasemia jättäen asukkaat tiedotuspimentoon. Siksi hätätilan radioverkosto perusti hallituksen luvalla viisi yhteisöradiota, jotta viestimien toiminta voitaisiin turvata. *ARRNet* organisoii kansalaisettereiden perustamista *Acehiin Japanin Kehitysyhteis-*

Etelä-Afrikan Bushradio¹⁹²

Bushradio (puskaradio) on Kapkaupungissa sijaitseva yhteisöradio. Se perustettiin vuonna 1992, mutta se ei saanut radiolupaa apartheidhallitukselta, joten se toimi luvattomasti. Hallitus ratsasi aseman ja pidätti johtohenkilöt. Syyteistä luovuttiin myöhemmin mielenosoitusten saattelmana. Vuoden 1994 demokraattisten vaalien jälkeen maahan muodostettiin itsenäinen viestintävirasto, *Independent Broadcasting Authority, IBA*, joka myönsi Bushradiolle aluksi vuoden tilapäisen luvan jaetulla taajuudella. Myöhemmin asema on saanut oman frekvenssin, ja nykyisin se lähettää ohjelmaa ympäri vuorokauden. Kansalaisradiossa työskentelee viisi palkattua henkilöä, noin 10 harjoittelijaa yliopistoista ja yli 100 vapaaehtoista. Henkilökunta hoitaa ohjelmistoa arkisin klo 6-16 ja talkooväki muina aikoina. Kanavalla on useita tulonlähteitä: mainokset, sponsorointi, avustukset ja lahjoitukset, varainkeräys, projektirahoitukset sekä koulutustulot. Puolet tuloista saadaan mainoksista. Media ei hyväksy alkoholi- tai pelimainontaa, eikä rasistista, seksististä tai muuten syrjivää viestintää. Uutisten sponsorointia ei hyväksytä. Projektirahoitusta saadaan mm. HIV:n vastaisiin kampanjoihin.

Radion tavoite on:

” ... varmistaa, että yhteisöt, joilta on eväty mahdollisuus tuottaa eettistä, luovaa ja vastuullista radio-ohjelmaa, joka kannustaa heitä kommunikoimaan toisensa kanssa, ottamaan osaa päätöksentekoon, joka vaikuttaa heidän elämäänsä, ja olemaan ylpeä ja iloitsemaan omasta kulttuurista. Sellaisen radion välityksellä yhteisöt vahvistavat omaa itsekunnioitustaan ja identiteettiään, sekä edistävät yhteiskunnallista vastuullisuutta ja kriittistä ajattelua...”

Bushradiota voi kuunnella myös netin välityksellä:
<http://bushradio.ndstream.net/>

radiotuottajia sekä lehdistöä – myös yhteisöradioita. Ohjelmisto koostuu keskusteluista, väittelyistä ja opetuksellisista ohjelmista. Medialla on kuuntelijaklubi, jossa on 3 500 jäsentä. Ohjelmantekoon osallistuu yli sata ihmistä, pääosin vapaaehtoisia, mutta vakituisille kansalaistoimittajille maksetaan pieni palkkio. Radiolla on hyvin aktiivinen kuuntelijakunta ja puhelinkommentteja saadaan noin 5 000 kuukausittain. Kuuntelijoita sillä on noin 150 000.

Ugandassa ei yhteisöradioita lainsäädännöllisesti tunnusteta, mutta silti niitä on sinne syntynyt. Asemat toimivat kaupallisten lupien turvin, niin kuin Suomessa. Kuuluisimmat lienevät pääkaupungissa *Kampalassa*

Demokratia Nyt! – Democracy Now !²⁰¹

Democracy Now! on analysoiva ja taustoittava päivittäinen uutisohjelma, jota toimittavat palkitut journalistit, *Amy Goodman* ja *Juan Gonzalez*, ja jota lähetetään Yhdysvalloissa lukuisissa ei-kaupallisissa radioissa ja televisioissa, mukaan lukien *Pacifica*, *National Public Radio*, *NPR*, *Free Speech satelliitti-TV* ja yliopistoradioasemat.

Democracy Now!'s War and Peace Report (sodan ja rauhan raportti) ottaa esille sellaisia näkökulmia, joita harvoin kuulee Yhdysvaltojen suuryhtiöiden tukemassa mediassa, koska siinä pääsevät ääneen ihmiset, joihin USA:n ulkopoliittikka on vaikuttanut ympäri maailmaa. Ääneen pääsevät ruohonjuuriliikkeiden johtajat, rauhanaktiivit, taiteilijat, akateemikot ja riippumattomat asiantuntijat. Tämä lisäksi ohjelma sisältää debatteja, joissa mm. *Valkoisen talon* tai *Pentagonin* edustajat kohtaavat ruohonjuuritason aktiivit.

Ohjelman tuotantoryhmän mukaan viimeisten kahdenkymmenen vuoden aikana Yhdysvalloissa yhtiöiden hallitsemasta mediasta on tullut yhä keskeisempää, vaikka jo 1980-luvulla viestintäyhteisöt olivat hyvin yhdenmuksaisia. Nykyisin noin 50 mediankonsernia hallitsee kaikkea: televisiota, radiota, sanomalehtiä aikakauslehtiä, musiikkia, kirjankustantamista ja elokuvia. Vuonna 2000 kuusi viestintäyhtiötä hallitsi mediaa, ja niiden tehtävänä on tuottaa osakkeenomistajille voittoa.

Democracy Now! rahoitetaan kokonaan kuuntelijoiden ja katselijoiden sekä säätiöiden tuella. Tuotantoryhmä ei hyväksy mainoksia, yhtiöiden sponsorointia tai hallituksen rahoitusta.

Ohjelma alkoi radioissa jo vuonna 2000, mutta syyskuun 11. päivän terroriiskujen jälkeen ohjelmaa alettiin lähettää myös televisiossa. Nykyisin se lähetetään rinnakkain radiossa, kaapeli- ja satelliittitelevisiossa sekä internetissä.

Ohjelman takana Democracy Now! -yleishyödyllinen järjestö, joka perustettiin vuonna 2002. Ohjelmaa lähetetään yli tuhannesta ei-kaupallisesta radiosta ja televisiosta ympäri maailmaa.

3. YHTEISÖMEDIA SUOMESSA

Yhteisöllisyydestä puhuminen nousi Suomessakin keskustelun aiheeksi 1990-luvun laman vanavedessä. Sosiaalisen pääoman tutkimukset osoittivat yhdistys- ja talkootoiminnan edistävän terveyttä. Se ei kuitenkaan nostanut yhteisömediaa pinnalle Suomessa, ja samoihin aikoihin yhteisöradiotyyppejä piirteitä omaavat kaupalliset paikallisradiot siirtyivät laman ja lähetysjärjestelmien myötä keveään ohjelmavirtaformaattiin.

Lähtelevisiot aloittivat toimintansa ruotsinkielisellä Pohjanmaalla jo 1970-luvulla. Pääosin taustalla oli halu saada Ruotsin televisio näkymään paremmin omissa kaapeliverkoissa ts. suomenruotsalaiset hankkeet olivat hyvin teknologiavetoisia. Tieto Ruotsissa käynnissä olevista lähiradio- ja televisiokokeiluista levisi kyllä helposti lahden toiselle puolelle ruotsin kielellä. Suurin osa Pohjanmaan lähitelevisioista toimii yhteistyössä kuntien kanssa, ja ne lähettävät yleensä kuntien valtuuston kokoukset suorina. Toiminta on deliberalistisen, osallistuvan demokratian mukaista.

Legendaarinen, vappuna 1985 toimintansa aloittanut helsinkiläinen *Radio City* oli ensimmäisiä kaupallisia paikallisradioita ja luonteeltaan hyvin yhteisöradiomainen, olihan sen takana ”kapinaa ja kipinää” eli *Elävän musiikin yhdistys, Elmu*. Radioon pääsivät tekemään ohjelmaa amatööriä, joista myöhemmin tuli ammattitoimittajia, tiedottajia ja yrittäjiä sekä virkamiehiä. Liberaaliin ohjelmapolitiikkaan kuuluivat niin vietnaminkieliset uutiset kuin legendaariseksi muuttunut *Pekka Saurin* luotsaama *Yölinja*-ohjelma. Cityn entinen päätoimittaja, nykyisin Sitran tiedotuspäällikkönä toimiva *Teppo Turkki* arvioi vuonna 2010 elmuradion saavutuksiksi moniäänisemmän ja poliittisemmän kaupunkikulttuurin rakentamisen, välittömämmän ja vuorovaikutuksellisen kuuntelijasuhteen sekä räväkämmän radiosoundin ja ilmaisun luominen. Radio Cityn kulttuuri-idealismien tappoi lopulta rahan ja mediavallan himo. Lama vei lopulta Elmulta toimiluvan.²²⁵ Cityssä esiintyivät alkuaikoina monenlaiset radikaalit, jolloin mainostuloja saatettiin menettää liian poikkeavan ilmaisun vuoksi. Ehkä eniten kohua herätti Cityn esittämä naantalilaisen uusnatsin *Pekka Siitoimen* haastattelu, joka venytti sananvapauden rajoja jälkibresneviläis-kekkoslaisessa Suomessa. Nykykatsannossa Siitoimen haastattelu oli kevyttä kamaa kaikenlaisen hihamerkkijournalismin rinnalla, sillä asemalla sentään haastettiin valtakunnanjohtaja tiukoilla kysymyksillä. Radio City raivasi tietä uudelle journalismille ja oli kapinassaan edelläkävijä. Sen yhteisöradiomaisuus kaatui kaupallisuuteen.

Kaupallisten paikallisradioiden alkuaikoina, 1980-luvulla, muutkin kaupalliset paikallisradiot toimivat melko yhteisöradiomaisesti, esimerkiksi *Näkövammaisten keskusliiton* ja *Turun lehtimiesseuran* omistamassa *Radio Auran Aalloissa* saivat tavalliset kansalaiset tehdä joitakin ohjel

mia radiokurssin jälkeen. Tällä hetkellä toimiva kaupallinen ”vaihtoehtoradio”, *Radio Helsinki* jatkaa vähemmän radikaalisti Radio Cityn perinteitä. Radio Helsingissä on yhteisöradiopiirteitä, koska siellä on tekijöinä myös ei-journalisteja, ja se on jossain määrin vaihtoehtoinen. Siellä on myös ohjelmia, eikä pelkkää ohjelmavirtaa.²²⁶ Lienee vain ajan kysymys, kauanko mediakonserni *Sanoma Oyj:n* hallitus sietää mitä ilmeisimmin tappiollista Radio Helsinkiä.

Varsinaisia yhteisöradioita Suomessa on ollut seitsemän, joista viisi on vielä toiminnassa. Ruotsinkielinen kunnallinen Turunmaan saariston *Radio Iniö* lopetti toimintansa 2000-luvun lopussa, eikä nykyisin Paraisiin kuuluvalla kunnalla ollut halua jatkaa lähetyksiä. Suositun radion taival päättyi resurssien puutteeseen. Syksyllä 1989 *Haapaveden Opisto* aloitti epäkaupallisen radioluvan turvin lähetyksensä. *Radio Turwetuutti* toimi tiedotustoiminnan linjan, sittemmin viestintälinjan opiskelijoiden harjoittelupaikkana. Radion maalainen nimi muutettiin myöhemmin *Radio Pikku Pariisiksi*, joka marraskuun 1996 alusta alkoi toimia yhteistyössä kaupallisen *Radio Pookin* kanssa.²²⁷

Vielä toiminnassa olevista yhteisöradioista aloittavat ensimmäisinä, vuonna 1989 toimintansa *Helsingin lähiradio* ja *Radio Pro* Torniossa. Vuoden 1990 mennessä eetteriin pääsivät Tampereen yliopistoradio *Moreeni*, Turun *Radio Robin Hood* ja *Radio Inari*. Suurimmat lähiviestijät arvioivat kuuntelija/katselijamäärän suuruusluokaksi 10 000 ja pienimmät 100–1000.²²⁸ Yhteisöradioille ei ole olennaista suuri asiakasmäärä – vaikka jotkut ohjelmat voivatkin olla suosittuja – ja vaihteleva ohjelmisto karkottaa kuuntelijoita oman ohjelman kuuntelemisen jälkeen. Oli kuitenkin aikoinaan 1990-luvulla Turussa hämmentävä kokemus havaita, että supisuomalaisen kaupunkibussikuskien autossa kuului yhteisöradion somalinkielinen ohjelma.

Suomessa on mahdollista saada myös väliaikainen radiolupa muutamaksi kuukaudeksi, tätä mahdollisuutta ovat käyttäneet jotkut kaupalliset toimijat, mutta aika monet väliaikaisen luvan haltijoista ovat olleet koulutusorganisaatioita, kuten *Mynämäen lukio* ja *Laajasalon opisto*. Myös *Viestintäkasvatuksen seura* on ollut aktiivinen tilapäisten lupien saaja ja sen *Radio Viekas* on toiminut useita vuosia kesäisin pidettävän viestintäleirin yhteydessä.²²⁹ Yhä enemmän koulutusorganisaatiot luottavat nettijulkaisemiseen, eikä tilapäisiä radiolupia enää haeta niin aktiivisesti. Esimerkiksi Englannissa ja Itävallassa, joissa on ollut aikaisemmin todella hankalaa saada pysyviä radiolupia, monet yhteisöradiot toimivat vuosikausia tilapäisillä luvilla. Vuonna 2008 perustettiin *Suomen yhteisöradioliitto* ajamaan mm. yhteisöradioiden laillistamista ja tukipolitiikan kehittämistä.

Suomenruotsalainen paikallistelevioliitto, *Förbundet Finlandssvensk Lokal-TV* toimii lähitelevisioiden kattojärjestönä. Liiton televisiokartalla on 22 paikallista televisiota lähinnä Pohjanmaalla. Säännöllisesti toimivia

näistä on 16 ja epäsäännöllisemmin kuusi. Vuonna 1993 perustetun liiton päätehtävä on edistää suomenruotsalaisten paikallistelevioiden etua. Se järjestää koulutusta ja innostaa paikallistelevioyhdistyksiä dokumentoimaan yhteiskuntaa sekä rohkaisee paikallistelevioita kehittämään omaa toimintaansa. Järjestö on ollut perustamassa kanavien tarpeisiin yhteistä ruotsinkielistä digitaalista ohjelma-arkistoa, ohjelmistopankkia. Suurin osa suomenruotsalaisista paikallisteleviosta on perustettu 1980-luvun alussa, osa jopa 1970-luvulla. Paikallisteleviot tavoittivat 1990-luvun puolessavälissä 150 000 katsojaa eli puolet suomenruotsalaisista.²³⁰

Widjeskogin ja Mangsin tutkimuksien mukaan esimerkiksi *Närpiön lähitelevision* alueella asuvista 24 % piti valtuuston kokouksia mielenkiintoisimpina ohjelmina, tietokilpailuja 18 % ja 17 % musiikki- ja hengellisiä ohjelmia. Puolet katsojista katsoi lähes kaikki valtuuston kokoukset, 43 prosenttia joskus ja vain kuusi prosenttia ei koskaan. Vuonna 1994 tehdyn tutkimuksen mukaan 43 % väestöstä katsoi *När-TV:tä* viikoittain, 31% muutaman kerran kuukaudessa ja kolme prosenttia ei katsonut kanavaa lainkaan.²³¹

Myös paikallistelevioiden alkuaikana oli nähtävissä yhteisömediallisia kokeiluja, kuten Turun ylioppilaskylän *Kylä-TV*. Teekkareiden 1980-luvulla aloittanut *Ota-TV* on malliesimerkki yhteisötelevisiosta.

3.1. Yhteisömedian asema Suomessa

Yhteisömedian asemaa ei ole mitenkään vahvistettu Suomessa, eikä sitä pidetä erillisenä mediamuotona, toisin kuin mielipide- ja kulttuurilehtiä. Sähköisestä mediasta vastaavaa liikenne- ja viestintäministeriötä ei kolmannen sektorin kansalaisviestintä ole kiinnostanut, ja siellä ollaan sitä mieltä, ettei se kiinnosta kansalaisiakaan.²³² Ministeriö teetätti kyllä selvityksen digitaalisen yhteisötelevisiion mahdollisuuksista vuonna 2008,²³³ mutta se ei johtanut mihinkään toimenpiteisiin. Yhteisöradioita ministeriö ei ole selvittänyt kuin osana yleistä radiotutkimusta, jossa kaikki asemat ovat samalla viivalla lupaehtojen mukaan. Ruotsalainen media-asiantuntija *Christer Hedeström* totesi Pohjoismaisessa yhteisöradiokonferenssissa Turussa vuonna 2008, että suomalaisten lähiradioiden pitäisi päästä kulttuuriministeriön huomaan, jotta alan asema voitaisiin turvata.²³⁴

Kirjan kirjoittamisen tueksi suoritettiin nettikysely suomalaiselle yhteisömedialle. Hieman vaikeahkoon kyselyyn vastasi yhteensä 11 yhteisömediaa: 6 televisiota, 4 radiota, joista yksi tilapäisellä luvalla vuosittain toimiva sekä yksi nettipodcastmedia. Neljä tuottaa ohjelmaa pääasiassa ruotsiksi ja loput seitsemän suomeksi. Mediat ovat aloittaneet toimintansa vuosina 1972–2011. Suurimmalla osalla on ainakin yksi, edes osa-aikaisesti palkattu työntekijä, yleisin henkilökunnan määrä oli kaksi. Suurimmalla medialla oli yli kymmenen työntekijää. Vapaaehtoistyöntekijöitä oli keski-

elokuussa televisio on kiinni. Ohjelmisto koostuu ajankohtaisohjelmista (33%), kulttuurista (15 %), urheilusta (7%) ja mainoksista (2-8 %). Suoria lähetyksiä on 16 % lähetyksajasta ja näköradio on liki täysin ruotsinkielinen (99%). TV:ssä pyörii tekstikehä, johon myydään mainoksia (7-10 % sisälöstä). Lisäksi se sisältää järjestöjen ja muiden yhteisöjen tiedotteita. Vain kaupallisten mainosten julkaiseminen maksaa, vuonna 1994 hinta oli 122 markkaa per sivu.³⁵⁷

NY-TV:n kaapelissa on 1 300 asiakasta ja tämä lisäksi se näkyy 13 500 taloudessa Munsalassa, Pietarsaassa, Pedesöressä ja Luodossa. Yhteensä potentiaalisia katselijoita on noin 30 000. Lähitelevision edustajan mukaan arviolta 50-70 % Uudenkaarlepyyn ja noin 20 % muiden paikkakuntien mahdollisista mediankuluttajista (noin 5 000 - 6 000) katsoo Uudenkaarlepyyn paikallistelevisiota.³⁵⁸

Ohjelmia tuottaa 8-10 vapaaehtoista. Yhdistyksellä on vuosien aikana ollut enemmän tai vähemmän tilapäisesti myös osa-aikainen toiminnanjohtaja.³⁵⁹ Koska paikallistelevisio kuuluu samaan osuuskuntaan, joka omistaa kaapelin, osa kaapelivuosimaksuista ohjataan NY-TV:lle. Lisäksi toimintaa rahoitetaan mainostuloin ja vapaaehtoisin katselijamaksuin. Kaupunki tukee televisiota epäsuorasti antamalla studiotilan maksutta käyttöön, muutoin Uudenkaarlepyyn kaupunginhallitus on tukenut kaapelitelevisiota kerran kahdenkymmenen kolmen vuoden aikana.³⁶⁰ Televisiolla on ollut yhteistyötä Yle FST5:n kanssa, kun ruotsinkielinen YLE toimitti ohjelmaa paikallistelevisioista ja myös lähetti niiden tuottamaa ohjelmaa 2000-luvun lopulla.³⁶¹

Suomen ensimmäinen lähitelevisiolähetys 17.12. 1972³⁶²

”Antennandelslagets första egna tv-program sändes söndagen den 17 december 1972 kl. 15.00—16.00 över andelslagets kabelnät. Programmet bestod av en kort adventsandakt av pastor S. Gustafsson, Luciafesten i Nykarleby idrottsgård samt information om staden Nykarlebys budget för år 1973 av stadsdir. Börje Nygård. För filminspelningen svarade antennandelslagets viceordf. Anders Nordström vid kameran och L-O Westerlund o. C. Ulfstedt från Jakobstad som tekniska medhjälpare. Som speaker fungerade Allan Blom.”

Suomen ensimmäisessä lähitelevisiolähetyksessä 17.12. 1972 klo 15-16 koettiin adventtijumalanpalvelus, Luciajuhla urheilukentällä sekä käsiteltiin Uudenkaarlepyyn vuoden 1973 talousarviota.

Nykyinen ohjelmisto kostuu paikalliskulttuurista, -uutisista ja myös poliittisemmista aiheista, kuten kuntavaaliteemoista.³⁶³

palvelua tai tietoa siellä jakaa, myy tai markkinoi, eikä informaation luotettavuutta voi aina mitenkään selvittää. Tarvittaisiin kriittistä mediakasvatusta, jota yhteisömedia on vuosikymmenten ajan tarjonnut. Läpikau-pallistuneen netin käyttäminen ei-kaupallisiin, yleishyödyllisiin tarkoituk-siin on mahdollista, mutta tällöin se on tapahduttava pääasiassa omien, mahdollisimman riippumattomien alustojen kautta, niin kuin yhteisöme-dia Suomessakin on pitkälti toiminut.

Kaupallisesta ja julkisen palvelun valtamediasta yhteisömedia eroaa ennen kaikkea siinä, että sen toimittajat ovat ainakin pääosin amatöörejä tai amatööreistä kouliintuneita ammattilaisia tai puoliammattilaisia. Am-mattijournalistit saattavat kuitenkin Suomessakin toimittaa yhteisömedia-sisältöjä, kuten *Turun Sanomien* tiedetoimittaja, joka entisenä musiikkitoi-mittajana ja Jazzliiton hallituksen jäsenenä tuottaa rytmimusiikkiohjelmaa kahden alan harrastajan kanssa Radio Robin Hoodiin. Legendaarinen en-tinen yleläinen, Jorma "Dickey" Elovaara tekee ohjelmiaan Helsingin lähi-radioon ja Ylen englanninkielinen uutistoimittaja sisältää Radio Moree-niin. Rajankäynti valtamedian ja yhteisömedian välillä käy Suomessa yleensä tähän suuntaan, mutta YLE:n ruotsinkielinen toimitus on tehnyt yhteistyötä pohjalaisten suomenruotsalaisten lähitelevisioiden kanssa ja lähettänyt niiden toimittamaa ohjelmaa. YLE:n *kansalaismediakatsaus* vuosina 2006–2007 oli kädenojennus podcastiyhteisölle. Isossa Britanniassa yhteisömediakoulutusta ja -kokemusta on pidetty niin hyvänä, että se on ollut monille pääsylippu valtamediaan.

Vaikka yhteisömediakin tulevaisuus on myös verkossa, sen pohja lepää ns. tavallisessa mediassa ja siellä ihmisten kohtaamiseen kasvokkain. So-siaaalinen media elää omaa kaupallista ja narsistista elämänsä ja valtame-dian tie johtaa yhä useammin internetiin yhteisöllisyyttä luomaan. Yhteisömedian "vanhanaikaisuus" on nimenomaan sen voima, sillä siellä usko-taan vielä ihmisten haastattelemiseen ja asiapuheeseen, kulttuuriau-tonomiaan, sivistykseen ja oppimiseen, sekä siihen, että tekniikkaa olen-naisempaa on viestinnällinen sisältö. Postmodernin ihmisen tyhjiyskupla on globaalin taloudellisen taantumun myötä puhkeamassa, ja silloin tär-keäksi tulevat oikeat ihmissuhteet, sosiaalinen pääoma ja olennaisen tie-don tarve.

4.2. EU:n tunnustus yhteisömedialle

EU:n tunnustus yhteisömedialle luo hyvän pohjan lähimedian kehittymiselle Euroopassa. Myös Brysselissä on ymmärretty monipuolisen median merkitys kansalaisyhteiskunnan rakentamisessa, vaikka siellä on ollut ennakkoluuloja piraattiradioista ja radikaaleista vapaista medioista. Unkarin yhteisöradioiden vuonna 2011 alkanut takatalvi antaa viitteitä

siitä, että kansalliset intohimot vaikuttavat edelleenkin mediapolitiikassa vahvasti. Suomen tilanne kertoo Länsi-Euroopasta ja Pohjoismaista eristyneestä viestintäpolitiikasta. Euroopan parlamentti hyväksyi vuonna 2008 päätöslauselman yhteisömediasta, joka suomeksi on yhteisömedian (engl. *community media*) tuntemattomuuden vuoksi käännetty kansalaismediaksi. Päätöksessä europarlamentti toteaa jäsenvaltioiden välillä olevan huomattavia eroja suhteessa yhteisömedian levinneisyyteen ja vaikutuksiin, jotka ovat merkittävimpiä niissä jäsenvaltioissa, jotka tunnistavat selkeästi kansalaismedian laillisen aseman ja ovat tietoisia sen lisäarvosta.⁴⁸⁹

"...ottaa huomioon, että kansalaismedialla on laaja mutta silti yhä vähän tunnustusta saava asema mediaympäristössä, erityisesti paikallisen sisällön lähteenä, ja se kannustaa innovointiin, luovuuteen ja sisällön monipuolisuuteen,

katsoo, että kansalaismedia on velvollinen esittämään selvästi määritellyn toimeksiannon, kuten yhteiskunnallisen edun tarjoamisen, minkä on myös heijastuttava sen tuottamaan sisältöön,

katsoo, että yksi kansalaismedian pääheikkouksista Euroopan unionissa on, että monet kansalliset oikeusjärjestelmät eivät tunnusta sitä oikeudellisesti ja katsoo, että tähän mennessä yhdessäkään aihepiiriin liittyvässä yhteisön säädöksessä ei käsitellä kansalaismediaa..."

Euroopan parlamentti on kehottanut jäsenvaltioitaan tunnustamaan yhteisömedian lainsäädännössään, varaamaan radio- ja televisiotaajuuksia omakustannushintaa kansalaismedialle, sekä antamaan tukea lähimedialle siten, ettei se vaaranna julkista palvelua.⁴⁹⁰

"Community media, such as open channels, web radio or non-profit radio, and TV stations have been developed to support plurality of opinion, create a space for local communication, and connect audiences by direct access [. . .]. Absence or insufficient system of minority and community media, the lack of investment in minority and community media, entry barriers for minority/community media by cable operators and other platform providers, marginal reach, lack of public support measures aiming at compensation of disadvantaged position of minorities as media users, pose threats to cultural media pluralism."

(European Commission, online, 2009a, p. 13)⁴⁹¹

Kirjan sähköinen selailu loppuu tähän.

Kirjan kirjoittaja Ugandassa MAMA FM:n pihalla.

Maarit Nermes

Yhteisömedia

Yli 40 vuotta kansalaisviestintää Suomessakin

Nomerta Kustannus Oy

Turku 2013

ISBN: 978-952-7018-00-2

Perushinta 22,00 € (sis. alv ja postituskulut Suomessa)

Tilaa sähköpostitse: tilaukset (at) nomerta.net tai nettisivun kautta Tästä